

Teologická akadémia uhorskej evanjelickej cirkvi v Bratislave a Slovenská evanjelická a. v. teologická akadémia ako prechodný stupeň medzi lýceom a fakultou.

Norbert Hajský

Zusammenfassung:

Diese Arbeit spricht über der Entstehung, Existenz und Transformation von zwei theologischen Schulen der evangelischen Kirche A. B. in der Slowakei. Die theologische Akademie der ungarischen evangelischen A. B. Kirche in Bratislava und slowakische evangelische A. B. theologische Akademie bildet vorübergehende Stufe zwischen Mittelschule und Fakultät der Universität. In diesem Beitrag rücke ich chronologisch vor, von dem Bratislavaer Lyzeum bis die gegenwärtige theologische Fakultät. Ausser der Beschreibung von einzelnen Spezifika der beiden theologischen Schulen gebe ich auch kurzen Querschnitt deren Geschichte. Ich beschäftige mich auch mit einzelnen Problemen und Streiten, die während der Existenz von erwähnten Institutionen gelöst wurden.

Kľúčové slová:

teologická akadémia, vysoká škola, lýceum, fakulta, štúdium, vzdelávanie, liberalizmus, maďarizácia, evanjelická cirkev, Bratislava.

Dejiny teologickej akadémie ako medzistupňa vo vývoji od strednej školy po vysokoškolskú inštitúciu sú neoddeliteľne spojené s existenciou lýcea. Keď sa bližšie zameriame na činnosť evanjelického lýcea spozorujeme, že na tejto ustanovizni boli od jej vzniku snahy po dosiahnutí stupňa vysokoškolského štúdia. Už pri založení lýcea sa prihliadalo na potrebu sprostredkovať vysokoškolské štúdium.¹ Organizačne sa to prejavilo existenciou dvoch vysokoškolských kurzov, z ktorých jeden bol zameraný na filozofiu a druhý na teológiu. V roku 1882 došlo konečne po rokoch snáh a príprav k vyčleneniu teologického kurzu z Evanjelického lýcea v Bratislave.² Technicky to bolo prevedené tak, že bola založená Teologická akadémia uhorskej evanjelickej a. v. cirkvi. Dovtedajší kurz pri bratislavskom lýceu síce dával potrebné základy teologického štúdia pre bohoslovcov, avšak jeho nevýhoda spočívala v tom, že si absolvent musel celé štúdium doplniť pobytom na

¹GÁBRIŠ, Karol. Jubileum, ktoré je výzvou, Bratislava, Univerzita Komenského Bratislava, 1994, str. 11.

²PETRÍK, Borislav. Evanjelická encyklopédia Slovenska, Bratislava, BoPo Gbú Ecav, 2001, str. 376.

zahraničných univerzitách. Boli to najmä nemecké univerzity v Jene, Lipsku, Erlangen, Halle a inde.

Snahy utvoriť na Slovensku vysokoškolskú teologickú ustanovizeň však boli omnoho staršie. Už v roku 1608 vyšlo uznesenie, ktoré vydalo hornotrenčianske kontubernium, v ktorom sa hovorí o potrebe zriadiť teologickú akadémiu.³ Nasledujúce obdobie protireformácie však spôsobilo dlhoročný odklad realizácie tejto myšlienky. Ďalším významným posunom v tejto snahe bolo stanovisko generálneho konventu evanjelickej cirkvi v roku 1810, ktorý prijal rozhodnutie o založení osobitnej evanjelickej teologickej fakulty v Bratislave.⁴ Tu bola vyjadrená podpora takémuto projektu. Avšak k zriadeniu školy ešte nedošlo. Od roku 1856 bol teologický kurz už trojročný. Bývalý filozofický kurz bol pripojený ku kurzu teologickému a chápal sa tiež ako príprava pre budúcich zvestovateľov Slova Božieho.⁵ Umožnil to Thunov návrh na organizáciu školstva.⁶

Na tomto mieste treba spomenúť aj konferenciu predstaviteľov vyššieho evanjelického školstva v Ácsi, ktorá sa uskutočnila v júli 1869. Rokovania sa odohrávali v sídle vtedajšieho generálneho dozorca uhorskej evanjelickej cirkvi, baróna Gabriela Prónaya. Z tohto rokovania vzišlo uznesenie založiť evanjelickú teologickú akadémiu v Bratislave, pričom sa prihliadalo na dobré akademické základy lýcea.⁷

Teologická akadémia bola otvorená v septembri roku 1882 s počtom 60 poslucháčov. Škola dostala nové sídlo v dnes už nejestvujúcej budove nachádzajúcej sa na Panenskej ulici pri Veľkom Kostole.⁸ Prvým riaditeľom akadémie sa stal Samuel Čečetka, ktorý pred tým pôsobil ako pedagóg na trojročnom teologickom kurze lýcea. Prepojenosť s lýceom bola zdôraznená aj prechodom ďalších profesorov ako Štefana Schnellerea a Júliusa Vaskóa. Okrem

³Uznesenie znelo „Aby sa v tomto kráľovstve nová akadémia založila, aby bola daná moc ľuďom nášho rodu posviacať kandidátov bohoslovnia.“ In: GÁBRIŠ, Karol. Jubileum, ktoré je výzvou, Bratislava, Univerzita Komenského Bratislava, 1994, str. 12.

⁴BODNÁR, Július. Historický prehľad. In: Zpráva o účinkovaní Slovenskej ev. a.v. theol. Akademia v Bratislave zo školského roku 1919-1920, Myjava, Tlač Daniel Pažický, 1920, str. 17.

⁵GÁBRIŠ, Karol. Jubileum, ktoré je výzvou, Bratislava, Univerzita Komenského Bratislava, 1994, str. 12.

⁶BODNÁR, Július. Historický prehľad. In: Zpráva o účinkovaní Slovenskej ev. a.v. theol. Akademia v Bratislave zo školského roku 1919-1920, Myjava, Tlač Daniel Pažický, 1920, str. 18.

⁷Uvažovalo sa medzi Bratislavou a Budapešťou, svoje tu zohrala aj kvalitná knižnica bratislavského lýcea. GÁBRIŠ, Karol. Jubileum, ktoré je výzvou, Bratislava, Univerzita Komenského Bratislava, 1994, str. 13.

⁸PETRIK, Borislav. Evanjelická encyklopédia Slovenska, Bratislava, BoPo Gbú Ecav, 2001, str. 376.

nich pôsobili začali pôsobiť na akademiách aj iní vyučujúci, medzi nimi aj známy bratislavský kantor a hudobník Frühwirt, ktorý vyučoval hudbu.⁹

Škola veľmi rýchlo napredovala a čoskoro dosiahla úroveň porovnateľnú s európskymi teologickými školami. Na budovaní vzdelávacieho procesu evanjelickej teologickej akadémie mal veľký podiel aj Ján Kvačala.¹⁰ Pre vyučovací proces na akademiách bolo charakteristické, že mala vo svojom systéme dva stupne štúdiá. Prvým stupňom bolo prípravné dvojročné štúdium filozofie, jazykov a histórie. Až po ňom nasledovalo vyššie odborné štúdium biblických a systematických disciplín ako aj praktickej teológie.

Neskôr, keď došlo k presťahovaniu sa lýcea do novej budovy na Palisádach, bola akadémia premiestnená do starej lyceálnej budovy na konventnej ulici.¹¹ Duch akadémie bol liberálny od čias pôsobenia druhého riaditeľa Štefana Schnellera. Tento presadzoval predstavu teológie ako slobodnej vedy silne presiaknutej filozofickými špekuláciami. Tento trend myslenia spôsobil rozdelenie medzi študentmi. Kým slovenskej časti poslucháčov bola takáto predstava cudzia, maďarsky hovoriaci študenti ju prijímali za svoju. Samotný národnostný zápas medzi študentmi z rozličného rečového prostredia hral na akademiách dôležitú rolu. Počet slovensky hovoriacich študentov býval v niektorých obdobiach väčší ako počet Nemcov a Maďarov,¹² no napriek tomu bola táto národnosť odsúvaná do úzadia. Predmet „biblická slovenčina“ prednášaný dve hodiny do týždňa bol jediným znakom prítomnosti slovanských žiakov.¹³

Študenti sa snažili napraviť tento trend aspoň v čase mimo vyučovacieho procesu. Svedčí o tom snaha nacvičovať po slovensky naštudované divadelné hry, aj keď za takúto aktivitu riskovali disciplinárne potrestanie.¹⁴ Pokusy presadiť

⁹ Riadnymi profesormi sa stali: Andrej Masznyik, František Trstyénszky, Vojtech Pukánnszky. Mimoriadnymi profesormi sa stali: Ladislav Stropm a Štefan Krupec. In: GÁBRIŠ, Karol. Jubileum, ktoré je výzvou, Bratislava, Univerzita Komenského Bratislava, 1994, str. 14.

¹⁰GÁBRIŠ, Karol. Jubileum, ktoré je výzvou, Bratislava, Univerzita Komenského Bratislava, 1994, str. 14.

¹¹PETRÍK, Borislav. Evanjelická encyklopédia Slovenska, Bratislava, BoPo Gbú Ecav, 2001, str. 376.

¹²OSUSKÝ, Samuel Štefan. Slováci na bratislavskej Ev. Theol. Akademii do prevratu, In: Zpráva o účinkovaní Slovenskej ev. a.v. theol. Akademia v Bratislave zo školského roku 1919-1920, Myjava, Tlač Daniel Pažický, 1920, str. 23.

¹³Tento predmet prednášal Ludovít Wagner. GÁBRIŠ, Karol. Jubileum, ktoré je výzvou, Bratislava, Univerzita Komenského Bratislava, 1994, str. 16.

¹⁴OSUSKÝ, Samuel Štefan. Slováci na bratislavskej Ev. Theol. Akademii do prevratu, In: Zpráva o účinkovaní Slovenskej ev. a.v. theol. Akademia v Bratislave zo školského roku 1919-1920, Myjava, Tlač Daniel Pažický, 1920, str. 25.

slovenský element na akadémií sa končili, trestom domáceho väzenia, pozastavením štipendia, či úplným vylúčením zo štúdií pre panslavizmus.¹⁵

V roku 1896 bol popri škole zriadený teologický domov pre poslucháčov.¹⁶ Študenti mali možnosť publikovať v časopise Gondolat (Myšlienka), ktorý vychádzal už od roku 1860 a až na malé výnimky boli články písané po maďarsky. Pozitívom zostáva fakt, že sa niektorí študenti po ukončení štúdia na akadémií mohli vzdelávať aj na zahraničných univerzitách v Nemecku, ale aj v Anglicku.¹⁷ Medzi významných študentov tohto obdobia akadémie patrili Martin Rázus a Štefan Krčméry. Počas svojej 37 ročnej existencie mala spolu 1839 poslucháčov.¹⁸ Z celkového počtu to bolo 895 maďarských, 695 slovenských a 249 nemeckých študentov.¹⁹

Liberálne zameranie teológie pokračovalo aj počas pôsobenia tretieho riaditeľa akadémie Andreja Masznika, ktorý ju viedol od roku 1895 až do roku 1917. Za týmito myšlienkami však boli často silne nacionalisticky motivované snahy o dosiahnutie nadradenosti štátnej idey nad cirkvou a teológiou. Medzi profesorov z liberálnym pohľadom na teológiu bol aj profesor hebrejčiny a starej zmluvy Aladár Hornyánszky, ktorý neopustil svoj názor do konca svojho života. Väčšie zmeny v tomto nazeraní prišli až po vzniku Slovenskej teologickej akadémie.

Posledným riaditeľom akadémie bol Alexander Kovács, jeho čosi viac ako rok trvajúce vedenie tejto inštitúcie bolo ukončené povojnovými zmenami. Nakoľko prestala existovať evanjelická cirkev v Uhorsku, ktorá bola zriaďovateľom akadémie prešiel tento ústav do rúk novovzniknutej evanjelickej a. v. cirkvi na Slovensku. Pre zriadenie teologickej akadémie bolo významné zasadnutie dištriktuálnej rady Východného dištriktu v Liptovskom Svätom Mikuláši 20. mája 1919, kde sa položili základy pre školský výbor aj vo východnom aj v Západnom dištrikte.²⁰ Zasadnutie rady západného dištriktu dňa 23. júna vydalo už konkrétne

¹⁵GÁBRIŠ, Karol. Jubileum, ktoré je výzvou, Bratislava, Univerzita Komenského Bratislava, 1994, str. 16.

¹⁶PETRÍK, Borislav. Evanjelická encyklopédia Slovenska, Bratislava, BoPo Gbú Ecav, 2001, str. 376.

¹⁷GÁBRIŠ, Karol. Jubileum, ktoré je výzvou, Bratislava, Univerzita Komenského Bratislava, 1994, str. 16.

¹⁸OSUSKÝ, Samuel Štefan. Slováci na bratislavskej Ev. Theol. Akadémii do prevratu, In: Zpráva o účinkovaní Slovenskej ev. a.v. theol. Akademia v Bratislave zo školského roku 1919-1920, Myjava, Tlač Daniel Pažický, 1920, str. 26.

¹⁹PETRÍK, Borislav. Evanjelická encyklopédia Slovenska, Bratislava, BoPo Gbú Ecav, 2001, str. 376.

²⁰GÁBRIŠ, Karol. Jubileum, ktoré je výzvou, Bratislava, Univerzita Komenského Bratislava, 1994, str. 17.

rozhodnutie o zriadení novej vysokej školy, ktorá mala byť vo zväzku univerzity a udržiavaná štátnou podporou.²¹

Veľkú aktivitu pri transformácii akadémie vyvinul biskup západného dištriktu Samuel Zoch.²² Osobne riadil a koordinoval úsilie slovenskej evanjelickej cirkvi pri odoberaní fakulty. Zvolal predbežné porady na ktorých sa postupne začala črtat' nová tvár akadémie organizačná štruktúra, ako aj mená budúcich profesorov.²³ Nový názov znel Slovenská evanjelická a. v. teologická akadémia. Škola patrila právne ECAV na Slovensku, budovy v ktorých sídlila patrili bratislavskému cirkevnému zboru.²⁴ Bolo zriadených 6 katedier: Starej zmluvy, Novej zmluvy, histórie, praktickej teológie, filozofickej a systematickej. Prvým správcom poŕažne dekanom sa stal Július Bodnár. Učebné plány ako aj štatút teologického domova vypracoval Samuel Štefan Osuský, študentský poriadok Július Bodnár.²⁵ Nové stanovy akadémie, knižnice ako aj stanovy profesorov vypracoval profesor Aladár Hornyánszky, ktorý prevzal správu nad knižnicou.²⁶ Prvými profesormi boli: Ján Bakoš, Július Bodnár, Aladár Hornyánszky, Ján Jamnický, Karol Lányi, Samuel Štefan Osuský a Pavel Podmaniczký.²⁷ Transformácia nebola vôbec jednoduchá, sprevádzala ju neochota zo strany niektorých bývalých predstaviteľov. Niekdajší správca Kovács zhabal množstvo cenných predmetov a materiálov, ktoré sa podarilo získať až po zásahu polície.²⁸

Celý prechod sa uskutočnil počas roku 1919 a 20. októbra toho istého roku bolo slávnostné otvorenie školského roka spojené so zahájením činnosti na novej akadémii.²⁹ Liturgickú časť vykonal Ján Jamnický, inauguračnú reč predniesol Dr. Samuel Štefan Osuský. Vládu zastupoval minister Dr. Vavro Šrobár, ktorý prejavil radosť z prvej vysokej školy otvorenej na Slovensku. Negatívom bola neúčasť

²¹ BODNÁR, Július. Prevzatie akadémie, In: Zpráva o účinkování Slovenskej ev. a.v. theol. Akademia v Bratislave zo školského roku 1919-1920, Myjava, Tlač Daniel Pažický, 1920, str. 19.

²² PETRÍK, Borislav. Evanjelická encyklopédia Slovenska, Bratislava, BoPo Gbú Ecav, 2001, str. 378.

²³ BODNÁR, Július. Prevzatie akadémie In: Zpráva o účinkování Slovenskej ev. a.v. theol. Akademia v Bratislave zo školského roku 1919-1920, Myjava, Tlač Daniel Pažický, 1920, str. 26.

²⁴ PETRÍK, Borislav. Evanjelická encyklopédia Slovenska, Bratislava, BoPo Gbú Ecav, 2001, 2001, str. 379.

²⁵ GÁBRIŠ, Karol. Jubileum, ktoré je výzvou, Bratislava, Univerzita Komenského Bratislava, 1994, str. 19.

²⁶ BODNÁR, Július. Prevzatie knižnice In: Zpráva o účinkování Slovenskej ev. a.v. theol. Akademia v Bratislave zo školského roku 1919-1920, Myjava, Tlač Daniel Pažický, 1920, str. 30.

²⁷ PETRÍK, Borislav. Evanjelická encyklopédia Slovenska, Bratislava, BoPo Gbú Ecav, 2001, str. 378.

²⁸ BODNÁR, Július. Ďalšia činnosť. In: Zpráva o účinkování Slovenskej ev. a.v. theol. Akademia v Bratislave zo školského roku 1919-1920, Myjava, Tlač Daniel Pažický, 1920, str. 30.

²⁹ BODNÁR, Július. Slávnostné otvorenie, In: Zpráva o účinkování Slovenskej ev. a.v. theol. Akademia v Bratislave zo školského roku 1919-1920, Myjava, Tlač Daniel Pažický, 1920, str. 32.

predstaviteľov domáceho cirkevného zboru, ako aj ich celkový chladný vzťah k novoznikajúcemu inštitútu.³⁰

Od prvého školského roku začala nová akadémia vydávať tlačou svoje výročné správy, z ktorých sa dozvedáme, že v prvom roku svojej existencie mala 32 poslucháčov. Okrem iného začala akadémia od roku 1920 vydávať edíciu teologická knižnica.³¹

Už pri zriaďovaní teologickej akadémie prízvukoval vtedajší biskupský administrátor myšlienku Samuel Zoch, že jej existencia je len akýmsi provizóriom, ktoré má vyústiť do zriadenia fakulty.³²

Slovenská teologická akadémia nefungovala veľmi dlho. Už v roku 1921 bola preformovaná na Theologickú vysokú školu evanjelickej a. v. cirkvi na Slovensku. Táto pôsobila pod týmto menom až do roku 1934.³³ Pri tejto zmene nedošlo k nejakým významným reformám v oblasti funkcie akadémie, jej podstaty či štúdia na nej. Išlo skôr o zmenu názvu aby sa vyhlo mylným interpretáciám, nakoľko v tom období dostávali mnohé stredné školy v Československu pomenovanie akadémia. Ostala naďalej cirkevnou školou bez nároku na vyššiu podporu zo strany štátu. Cesta k štátom uznanej a podporovanej fakulte univerzity tak bola ešte dlhá a náročná. Táto teologická vysoká škola však už bola vo svojej podstate, organizáciou štúdia, spôsobom výučby, či kvalitou vyučujúcich hodná tohto uznania a mena. K tomu nakoniec po mnohých intervenciách, prosbách a žiadostiach došlo v roku 1934. Štátom uznaná fakulta ešte absolvovala niektoré zmeny; najmä v období slovenského štátu³⁴ a neskôr počas vlády jednej strany, kedy mala svoje sídlo mimo Bratislavy v Modre. Až v roku 1990 sa zapojila do rámca Univerzity Komenského v Bratislave a stala sa jej plnohodnotnou súčasťou. Tak sa zavŕšila niekoľko desaťročí trvajúca snaha o vytvorenie akademickej inštitúcie pre plnohodnotné vzdelávanie evanjelických a. v. vierovyznania bohoslovcov na Slovensku.

S. D. G.

Peer reviewed by: Mgr. Ľubomír Batka, PhD

³⁰BODNÁR, Július. Slávnostné otvorenie, In: Zpráva o účinkovaní Slovenskej ev. a.v. theol. Akademia v Bratislave zo školského roku 1919-1920, Myjava, Tlač Daniel Pažický, 1920, str. 32.

³¹PETRÍK, Borislav. Evanjelická encyklopédia Slovenska, Bratislava, BoPo Gbú Ecav, 2001, str. 379.

³²GÁBRIŠ, Karol. Jubileum, ktoré je výzvou, Bratislava, Univerzita Komenského Bratislava, 1994, str. 18

³³Teda do vzniku fakulty, a jej uznání štátom.

³⁴V rokoch 1939 až 1990 pôsobila pod názvom Slovenská evanjelická bohoslovecká fakulta SEBF. In: PETRÍK, Borislav. Evanjelická encyklopédia Slovenska, Bratislava, BoPo Gbú Ecav, 2001, str. 328.

Teologická akadémia uhorskej evanjelickej cirkvi v Bratislave a Slovenská evanjelická a. v. teologická akadémia ako prechodný stupeň medzi lýceom a fakultou.

Norbert Hajský

Zusammenfassung:

Diese Arbeit spricht über der Entstehung, Existenz und Transformation von zwei theologischen Schulen der evangelischen Kirche A. B. in der Slowakei. Die theologische Akademie der ungarischen evangelischen A. B. Kirche in Bratislava und slowakische evangelische A. B. theologische Akademie bildet vorübergehende Stufe zwischen Mittelschule und Fakultät der Universität. In diesem Beitrag rücke ich chronologisch vor, von dem Bratislavaer Lyzeum bis die gegenwärtige theologische Fakultät. Ausser der Beschreibung von einzelnen Spezifika der beiden theologischen Schulen gebe ich auch kurzen Querschnitt deren Geschichte. Ich beschäftige mich auch mit einzelnen Problemen und Streiten, die während der Existenz von erwähnten Institutionen gelöst wurden.

Kľúčové slová:

teologická akadémia, vysoká škola, lýceum, fakulta, štúdium, vzdelávanie, liberalizmus, maďarizácia, evanjelická cirkev, Bratislava.

Dejiny teologickej akadémie ako medzistupňa vo vývoji od strednej školy po vysokoškolskú inštitúciu sú neoddeliteľne spojené s existenciou lýcea. Keď sa bližšie zameriame na činnosť evanjelického lýcea spozorujeme, že na tejto ustanovizni boli od jej vzniku snahy po dosiahnutí stupňa vysokoškolského štúdia. Už pri založení lýcea sa prihliadalo na potrebu sprostredkovať vysokoškolské štúdium.¹ Organizačne sa to prejavilo existenciou dvoch vysokoškolských kurzov, z ktorých jeden bol zameraný na filozofiu a druhý na teológiu. V roku 1882 došlo konečne po rokoch snáh a príprav k vyčleneniu teologického kurzu z Evanjelického lýcea v Bratislave.² Technicky to bolo prevedené tak, že bola založená Teologická akadémia uhorskej evanjelickej a. v. cirkvi. Dovtedajší kurz pri bratislavskom lýceu síce dával potrebné základy teologického štúdia pre bohoslovcov, avšak jeho nevýhoda spočívala v tom, že si absolvent musel celé štúdium doplniť pobytom na

¹GÁBRIŠ, Karol. Jubileum, ktoré je výzvou, Bratislava, Univerzita Komenského Bratislava, 1994, str. 11.

²PETRÍK, Borislav. Evanjelická encyklopédia Slovenska, Bratislava, BoPo Gbú Ecav, 2001, str. 376.

zahraničných univerzitách. Boli to najmä nemecké univerzity v Jene, Lipsku, Erlangen, Halle a inde.

Snahy utvoriť na Slovensku vysokoškolskú teologickú ustanovizeň však boli omnoho staršie. Už v roku 1608 vyšlo uznesenie, ktoré vydalo hornotrenčianske kontubernium, v ktorom sa hovorí o potrebe zriadiť teologickú akadémiu.³ Nasledujúce obdobie protireformácie však spôsobilo dlhoročný odklad realizácie tejto myšlienky. Ďalším významným posunom v tejto snahe bolo stanovisko generálneho konventu evanjelickej cirkvi v roku 1810, ktorý prijal rozhodnutie o založení osobitnej evanjelickej teologickej fakulty v Bratislave.⁴ Tu bola vyjadrená podpora takémuto projektu. Avšak k zriadeniu školy ešte nedošlo. Od roku 1856 bol teologický kurz už trojročný. Bývalý filozofický kurz bol pripojený ku kurzu teologickému a chápal sa tiež ako príprava pre budúcich zvestovateľov Slova Božieho.⁵ Umožnil to Thunov návrh na organizáciu školstva.⁶

Na tomto mieste treba spomenúť aj konferenciu predstaviteľov vyššieho evanjelického školstva v Ácsi, ktorá sa uskutočnila v júli 1869. Rokovania sa odohrávali v sídle vtedajšieho generálneho dozorca uhorskej evanjelickej cirkvi, baróna Gabriela Prónaya. Z tohto rokovania vzišlo uznesenie založiť evanjelickú teologickú akadémiu v Bratislave, pričom sa prihliadalo na dobré akademické základy lýcea.⁷

Teologická akadémia bola otvorená v septembri roku 1882 s počtom 60 poslucháčov. Škola dostala nové sídlo v dnes už nejestvujúcej budove nachádzajúcej sa na Panenskej ulici pri Veľkom Kostole.⁸ Prvým riaditeľom akadémie sa stal Samuel Čečetka, ktorý pred tým pôsobil ako pedagóg na trojročnom teologickom kurze lýcea. Prepojenosť s lýceom bola zdôraznená aj prechodom ďalších profesorov ako Štefana Schnellerea a Júliusa Vaskóa. Okrem

³Uznesenie znelo „Aby sa v tomto kráľovstve nová akadémia založila, aby bola daná moc ľuďom nášho rodu posviacať kandidátov bohoslovnia.“ In: GÁBRIŠ, Karol. Jubileum, ktoré je výzvou, Bratislava, Univerzita Komenského Bratislava, 1994, str. 12.

⁴BODNÁR, Július. Historický prehľad. In: Zpráva o účinkovaní Slovenskej ev. a.v. theol. Akademia v Bratislave zo školského roku 1919-1920, Myjava, Tlač Daniel Pažický, 1920, str. 17.

⁵GÁBRIŠ, Karol. Jubileum, ktoré je výzvou, Bratislava, Univerzita Komenského Bratislava, 1994, str. 12.

⁶BODNÁR, Július. Historický prehľad. In: Zpráva o účinkovaní Slovenskej ev. a.v. theol. Akademia v Bratislave zo školského roku 1919-1920, Myjava, Tlač Daniel Pažický, 1920, str. 18.

⁷Uvažovalo sa medzi Bratislavou a Budapešťou, svoje tu zohrala aj kvalitná knižnica bratislavského lýcea. GÁBRIŠ, Karol. Jubileum, ktoré je výzvou, Bratislava, Univerzita Komenského Bratislava, 1994, str. 13.

⁸PETRIK, Borislav. Evanjelická encyklopédia Slovenska, Bratislava, BoPo Gbú Ecav, 2001, str. 376.

nich pôsobili začali pôsobiť na akademiách aj iní vyučujúci, medzi nimi aj známy bratislavský kantor a hudobník Frühwirt, ktorý vyučoval hudbu.⁹

Škola veľmi rýchlo napredovala a čoskoro dosiahla úroveň porovnateľnú s európskymi teologickými školami. Na budovaní vzdelávacieho procesu evanjelickej teologickej akadémie mal veľký podiel aj Ján Kvačala.¹⁰ Pre vyučovací proces na akademiách bolo charakteristické, že mala vo svojom systéme dva stupne štúdií. Prvým stupňom bolo prípravné dvojročné štúdium filozofie, jazykov a histórie. Až po ňom nasledovalo vyššie odborné štúdium biblických a systematických disciplín ako aj praktickej teológie.

Neskôr, keď došlo k presťahovaniu sa lýcea do novej budovy na Palisádach, bola akadémia premiestnená do starej lyceálnej budovy na konventnej ulici.¹¹ Duch akadémie bol liberálny od čias pôsobenia druhého riaditeľa Štefana Schnellera. Tento presadzoval predstavu teológie ako slobodnej vedy silne presiaknutej filozofickými špekuláciami. Tento trend myslenia spôsobil rozdelenie medzi študentmi. Kým slovenskej časti poslucháčov bola takáto predstava cudzia, maďarsky hovoriaci študenti ju prijímali za svoju. Samotný národnostný zápas medzi študentmi z rozličného rečového prostredia hral na akademiách dôležitú rolu. Počet slovensky hovoriacich študentov býval v niektorých obdobiach väčší ako počet Nemcov a Maďarov,¹² no napriek tomu bola táto národnosť odsúvaná do úzadia. Predmet „biblická slovenčina“ prednášaný dve hodiny do týždňa bol jediným znakom prítomnosti slovanských žiakov.¹³

Študenti sa snažili napraviť tento trend aspoň v čase mimo vyučovacieho procesu. Svedčí o tom snaha nacvičovať po slovensky naštudované divadelné hry, aj keď za takúto aktivitu riskovali disciplinárne potrestanie.¹⁴ Pokusy presadiť

⁹ Riadnymi profesormi sa stali: Andrej Masznyik, František Trstyénszky, Vojtech Pukánnszky. Mimoriadnymi profesormi sa stali: Ladislav Stropm a Štefan Krupec. In: GÁBRIŠ, Karol. Jubileum, ktoré je výzvou, Bratislava, Univerzita Komenského Bratislava, 1994, str. 14.

¹⁰GÁBRIŠ, Karol. Jubileum, ktoré je výzvou, Bratislava, Univerzita Komenského Bratislava, 1994, str. 14.

¹¹PETRÍK, Borislav. Evanjelická encyklopédia Slovenska, Bratislava, BoPo Gbú Ecav, 2001, str. 376.

¹²OSUSKÝ, Samuel Štefan. Slováci na bratislavskej Ev. Theol. Akademii do prevratu, In: Zpráva o účinkovaní Slovenskej ev. a.v. theol. Akademia v Bratislave zo školského roku 1919-1920, Myjava, Tlač Daniel Pažický, 1920, str. 23.

¹³Tento predmet prednášal Ludovít Wagner. GÁBRIŠ, Karol. Jubileum, ktoré je výzvou, Bratislava, Univerzita Komenského Bratislava, 1994, str. 16.

¹⁴OSUSKÝ, Samuel Štefan. Slováci na bratislavskej Ev. Theol. Akademii do prevratu, In: Zpráva o účinkovaní Slovenskej ev. a.v. theol. Akademia v Bratislave zo školského roku 1919-1920, Myjava, Tlač Daniel Pažický, 1920, str. 25.

slovenský element na akadémií sa končili, trestom domáceho väzenia, pozastavením štipendia, či úplným vylúčením zo štúdií pre panslavizmus.¹⁵

V roku 1896 bol popri škole zriadený teologický domov pre poslucháčov.¹⁶ Študenti mali možnosť publikovať v časopise Gondolat (Myšlienka), ktorý vychádzal už od roku 1860 a až na malé výnimky boli články písané po maďarsky. Pozitívom zostáva fakt, že sa niektorí študenti po ukončení štúdia na akadémií mohli vzdelávať aj na zahraničných univerzitách v Nemecku, ale aj v Anglicku.¹⁷ Medzi významných študentov tohto obdobia akadémie patrili Martin Rázus a Štefan Krčméry. Počas svojej 37 ročnej existencie mala spolu 1839 poslucháčov.¹⁸ Z celkového počtu to bolo 895 maďarských, 695 slovenských a 249 nemeckých študentov.¹⁹

Liberálne zameranie teológie pokračovalo aj počas pôsobenia tretieho riaditeľa akadémie Andreja Masznika, ktorý ju viedol od roku 1895 až do roku 1917. Za týmito myšlienkami však boli často silne nacionalisticky motivované snahy o dosiahnutie nadradenosti štátnej idey nad cirkvou a teológiou. Medzi profesorov z liberálnym pohľadom na teológiu bol aj profesor hebrejčiny a starej zmluvy Aladár Hornyánszky, ktorý neopustil svoj názor do konca svojho života. Väčšie zmeny v tomto nazeraní prišli až po vzniku Slovenskej teologickej akadémie.

Posledným riaditeľom akadémie bol Alexander Kovács, jeho čosi viac ako rok trvajúce vedenie tejto inštitúcie bolo ukončené povojnovými zmenami. Nakoľko prestala existovať evanjelická cirkev v Uhorsku, ktorá bola zriaďovateľom akadémie prešiel tento ústav do rúk novovzniknutej evanjelickej a. v. cirkvi na Slovensku. Pre zriadenie teologickej akadémie bolo významné zasadnutie dištriktuálnej rady Východného dištriktu v Liptovskom Svätom Mikuláši 20. mája 1919, kde sa položili základy pre školský výbor aj vo východnom aj v Západnom dištrikte.²⁰ Zasadnutie rady západného dištriktu dňa 23. júna vydalo už konkrétne

¹⁵GÁBRIŠ, Karol. Jubileum, ktoré je výzvou, Bratislava, Univerzita Komenského Bratislava, 1994, str. 16.

¹⁶PETRÍK, Borislav. Evanjelická encyklopédia Slovenska, Bratislava, BoPo Gbú Ecav, 2001, str. 376.

¹⁷GÁBRIŠ, Karol. Jubileum, ktoré je výzvou, Bratislava, Univerzita Komenského Bratislava, 1994, str. 16.

¹⁸OSUSKÝ, Samuel Štefan. Slováci na bratislavskej Ev. Theol. Akadémii do prevratu, In: Zpráva o účinkovaní Slovenskej ev. a.v. theol. Akademia v Bratislave zo školského roku 1919-1920, Myjava, Tlač Daniel Pažický, 1920, str. 26.

¹⁹PETRÍK, Borislav. Evanjelická encyklopédia Slovenska, Bratislava, BoPo Gbú Ecav, 2001, str. 376.

²⁰GÁBRIŠ, Karol. Jubileum, ktoré je výzvou, Bratislava, Univerzita Komenského Bratislava, 1994, str. 17.

rozhodnutie o zriadení novej vysokej školy, ktorá mala byť vo zväzku univerzity a udržiavaná štátnou podporou.²¹

Veľkú aktivitu pri transformácii akadémie vyvinul biskup západného dištriktu Samuel Zoch.²² Osobne riadil a koordinoval úsilie slovenskej evanjelickej cirkvi pri odoberaní fakulty. Zvolal predbežné porady na ktorých sa postupne začala črtat' nová tvár akadémie organizačná štruktúra, ako aj mená budúcich profesorov.²³ Nový názov znel Slovenská evanjelická a. v. teologická akadémia. Škola patrila právne ECAV na Slovensku, budovy v ktorých sídlila patrili bratislavskému cirkevnému zboru.²⁴ Bolo zriadených 6 katedier: Starej zmluvy, Novej zmluvy, histórie, praktickej teológie, filozofickej a systematickej. Prvým správcom poŕažne dekanom sa stal Július Bodnár. Učebné plány ako aj štatút teologického domova vypracoval Samuel Štefan Osuský, študentský poriadok Július Bodnár.²⁵ Nové stanovy akadémie, knižnice ako aj stanovy profesorov vypracoval profesor Aladár Hornyánszky, ktorý prevzal správu nad knižnicou.²⁶ Prvými profesormi boli: Ján Bakoš, Július Bodnár, Aladár Hornyánszky, Ján Jamnický, Karol Lányi, Samuel Štefan Osuský a Pavel Podmaniczký.²⁷ Transformácia nebola vôbec jednoduchá, sprevádzala ju neochota zo strany niektorých bývalých predstaviteľov. Niekdajší správca Kovács zhabal množstvo cenných predmetov a materiálov, ktoré sa podarilo získať až po zásahu polície.²⁸

Celý prechod sa uskutočnil počas roku 1919 a 20. októbra toho istého roku bolo slávnostné otvorenie školského roka spojené so zahájením činnosti na novej akadémii.²⁹ Liturgickú časť vykonal Ján Jamnický, inauguračnú reč predniesol Dr. Samuel Štefan Osuský. Vláu zastupoval minister Dr. Vavro Šrobár, ktorý prejavil radosť z prvej vysokej školy otvorenej na Slovensku. Negatívom bola neúčasť

²¹ BODNÁR, Július. Prevzatie akadémie, In: Zpráva o účinkovaní Slovenskej ev. a.v. theol. Akademia v Bratislave zo školského roku 1919-1920, Myjava, Tlač Daniel Pažický, 1920, str. 19.

²² PETRÍK, Borislav. Evanjelická encyklopédia Slovenska, Bratislava, BoPo Gbú Ecav, 2001, str. 378.

²³ BODNÁR, Július. Prevzatie akadémie In: Zpráva o účinkovaní Slovenskej ev. a.v. theol. Akademia v Bratislave zo školského roku 1919-1920, Myjava, Tlač Daniel Pažický, 1920, str. 26.

²⁴ PETRÍK, Borislav. Evanjelická encyklopédia Slovenska, Bratislava, BoPo Gbú Ecav, 2001, 2001, str. 379.

²⁵ GÁBRIŠ, Karol. Jubileum, ktoré je výzvou, Bratislava, Univerzita Komenského Bratislava, 1994, str. 19.

²⁶ BODNÁR, Július. Prevzatie knižnice In: Zpráva o účinkovaní Slovenskej ev. a.v. theol. Akademia v Bratislave zo školského roku 1919-1920, Myjava, Tlač Daniel Pažický, 1920, str. 30.

²⁷ PETRÍK, Borislav. Evanjelická encyklopédia Slovenska, Bratislava, BoPo Gbú Ecav, 2001, str. 378.

²⁸ BODNÁR, Július. Ďalšia činnosť. In: Zpráva o účinkovaní Slovenskej ev. a.v. theol. Akademia v Bratislave zo školského roku 1919-1920, Myjava, Tlač Daniel Pažický, 1920, str. 30.

²⁹ BODNÁR, Július. Slávnostné otvorenie, In: Zpráva o účinkovaní Slovenskej ev. a.v. theol. Akademia v Bratislave zo školského roku 1919-1920, Myjava, Tlač Daniel Pažický, 1920, str. 32.

predstaviteľov domáceho cirkevného zboru, ako aj ich celkový chladný vzťah k novoznikajúcemu inštitútu.³⁰

Od prvého školského roku začala nová akadémia vydávať tlačou svoje výročné správy, z ktorých sa dozvedáme, že v prvom roku svojej existencie mala 32 poslucháčov. Okrem iného začala akadémia od roku 1920 vydávať edíciu teologická knižnica.³¹

Už pri zriaďovaní teologickej akadémie prízvukoval vtedajší biskupský administrátor myšlienku Samuel Zoch, že jej existencia je len akýmsi provizóriom, ktoré má vyústiť do zriadenia fakulty.³²

Slovenská teologická akadémia nefungovala veľmi dlho. Už v roku 1921 bola preformovaná na Theologickú vysokú školu evanjelickej a. v. cirkvi na Slovensku. Táto pôsobila pod týmto menom až do roku 1934.³³ Pri tejto zmene nedošlo k nejakým významným reformám v oblasti funkcie akadémie, jej podstaty či štúdia na nej. Išlo skôr o zmenu názvu aby sa vyhlo mylným interpretáciám, nakoľko v tom období dostávali mnohé stredné školy v Československu pomenovanie akadémia. Ostala naďalej cirkevnou školou bez nároku na vyššiu podporu zo strany štátu. Cesta k štátom uznanej a podporovanej fakulte univerzity tak bola ešte dlhá a náročná. Táto teologická vysoká škola však už bola vo svojej podstate, organizáciou štúdia, spôsobom výučby, či kvalitou vyučujúcich hodná tohto uznania a mena. K tomu nakoniec po mnohých intervenciách, prosbách a žiadostiach došlo v roku 1934. Štátom uznaná fakulta ešte absolvovala niektoré zmeny; najmä v období slovenského štátu³⁴ a neskôr počas vlády jednej strany, kedy mala svoje sídlo mimo Bratislavy v Modre. Až v roku 1990 sa zapojila do rámca Univerzity Komenského v Bratislave a stala sa jej plnohodnotnou súčasťou. Tak sa zavŕšila niekoľko desaťročí trvajúca snaha o vytvorenie akademickej inštitúcie pre plnohodnotné vzdelávanie evanjelických a. v. vierovyznania bohoslovcov na Slovensku.

S. D. G.

Recenzovali: (Peer reviewed by): Mgr. Ľubomír Batka, PhD

³⁰BODNÁR, Július. Slávnostné otvorenie, In: Zpráva o účinkovaní Slovenskej ev. a.v. theol. Akademia v Bratislave zo školského roku 1919-1920, Myjava, Tlač Daniel Pažický, 1920, str. 32.

³¹PETRÍK, Borislav. Evanjelická encyklopédia Slovenska, Bratislava, BoPo Gbú Ecav, 2001, str. 379.

³²GÁBRIŠ, Karol. Jubileum, ktoré je výzvou, Bratislava, Univerzita Komenského Bratislava, 1994, str. 18

³³Teda do vzniku fakulty, a jej uznání štátom.

³⁴V rokoch 1939 až 1990 pôsobila pod názvom Slovenská evanjelická bohoslovecká fakulta SEBF. In: PETRÍK, Borislav. Evanjelická encyklopédia Slovenska, Bratislava, BoPo Gbú Ecav, 2001, str. 328.